

Capitolul I

Considerații în legătură cu drepturile de creanță

Drepturile civile patrimoniale ale căror conținut au o evaluare pecuniară cuprind drepturile reale și drepturile de creanță. În mod direct, drepturile de creanță trebuie privite ca o relație între persoane, și doar în mod indirect o relație între persoane și lucruri. În prezentul studiu se urmărește o analiză în detaliu a definirii drepturilor de creanță, a caracterelor juridice ale acestora, a izvoarelor și istoricului acestor drepturi. Totodată, prezentul studiu propune o analiză comparativă între drepturile de creanță și drepturile reale.

1. Definiția drepturilor de creanță

Dreptul de creanță exprimă facultatea creditorului dintr-un raport juridic obligațional de a pretinde debitorului îndeplinirea obligației co-relative de a da, de a face sau a nu face ceva. Dreptul de creanță este un drept relativ, opozabil numai debitorului, care este întotdeauna o persoană determinată și căruia îi incumbă întotdeauna o obligație pozitivă sau negativă determinată.

Reținem una dintre definițiile formulate în doctrina juridică, definiție potrivit căreia, drepturile de creanță sunt acele drepturi subiective patrimoniale în virtutea cărora titularul lor sau subiectul activ, numit creditor, are posibilitatea juridică de a pretinde subiectului pasiv numit debitor, persoană determinată, să dea, să facă sau să nu facă ceva, sub sancțiunea constrângerii de stat. Pentru a fi realizate, drepturile de creanță presupun de regulă intervenția debitorului, care este o persoană determinată¹. În aceeași ordine de idei, dreptul de creanță a mai fost

¹ L. Pop, *Dreptul de proprietate și dezmembrămintele sale*, Ed. Lumina Lex, București, 2001, p. 26; Pentru definirea drepturilor de creanță, v. și M. Mureșan,

definit¹ ca fiind o sintagmă ce exprimă facultatea creditorului, dintr-un raport juridic obligațional, de a pretinde debitorului îndeplinirea obligației corelative de a da, de a face sau a nu face ceva. Astfel, dreptul de creanță este un drept relativ, opozabil numai debitorului, care este întotdeauna o persoană determinată și căruia îi incumbă întotdeauna o obligație, pozitivă sau negativă, determinată. Drepturile de creanță nu sunt limitate ca număr, și nici nominalizate prin lege. Ele conferă titularului un drept de gaj general asupra patrimoniului debitorului, dar nu conferă acestuia nici dreptul de urmărire și nici dreptul de preferință, care sunt prerogative specifice drepturilor reale.

2. Istoric

Drepturile de creanță se mai numesc și drepturi personale². Explicația constă în faptul că în dreptul roman clasic, drepturile reale și drepturile de creanță deopotrivă au fost concepute ca drepturi de stăpânire. Titularul unui drept real stăpânea material bunul asupra căruia avea dreptul real, drept pe care putea să îl apere atunci când îi era încălcat. Tot în dreptul roman, titularul unui drept de creanță, creditorul, în cazul neexecutării voluntare a prestației ce i se datora, avea dreptul de a stăpâni pe debitor, drept care îi conferea posibilitatea de a dispune de însăși persoana debitorului, adică de a-l închide

P. Ciaci, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Cordial Lex, Cluj Napoca, 2001, p. 70; I. Reghini, *Drepturile subiective*, în *Introducere în dreptul civil*, de I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 366; B. Oglindă, *Dreptul afacerilor. Teoria generală. Contractul*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 93; Drept personal sau drept de creanță provine din expresia latină *Ius in personam*, adică acel drept în temeiul căruia creditorul poate pretinde debitorului său să dea, să facă sau să nu facă ceva determinat. (v. I. Deleanu, S. Deleanu, *Mică Enciclopedie a dreptului*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 2000, p. 177).

¹ M.N. Costin, C.M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 363.

² L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile*. vol. I. *Regimul juridic general*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, p. 22.

în închisoarea sa privată, de a-l vinde sau chiar de a-i lua viață. Cu alte cuvinte, creditorul avea un drept personal numit *ius in personam*. Denumirea „drepturi personale” pe care romanii au dat-o drepturilor de creanță, își are explicația în conținutul lor, adică în împrejurarea că aceste drepturi confereau creditorului anumite puteri asupra persoanei debitorului pe care le putea exercita direct și nemijlocit prin voința sa și în puterea sa, precum și în acțiunea personală care îi permitea creditorului să urmărească direct persoana însăși a debitorului în caz de neexecutare voluntară a ceea ce datora.

În dreptul civil modern, dreptul de creanță nu conferă creditorului nicio putere de stăpânire asupra persoanei debitorului. Creditorul are doar dreptul de a urmări bunurile sau drepturile patrimoniale ale debitorului său. În aceste condiții, denumirea de „drepturi personale” dată drepturilor de creanță și utilizată și astăzi uneori în doctrina juridică este improprie, deoarece nu mai corespunde posibilităților juridice care îi sunt recunoscute creditorului.

3. Drepturi de creanță principale și drepturi de creanță accesorii

A. Drepturile de creanță principale au o existență de sine stătătoare, majoritatea drepturilor de creanță fiind drepturi de creanță principale. Într-un contract de rentă viageră credentierul are dreptul de a pretinde plata rentei de la debirentier, care are obligația corelativă de a-i plăti renta la termenele stipulate. Dreptul credentierului este un drept de creanță principal, este independent și nu depinde de un alt drept.

B. Drepturile de creanță accesorii există pe lângă un alt drept de creanță și numai în măsura în care acesta din urmă există¹, existența

¹ I. Reghini, *Drepturile subiective*, în *op. cit.*, de I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, p. 366.

drepturilor de creanță accesorii depinzând de existența drepturilor de creanță principale. De regulă, drepturile de creanță accesorii rezultă din convenții (contracte accesorii). Asemenea drepturi sunt de pildă¹:

- a) dreptul creditorului de a pretinde de la debitor dobânda corespunzătoare creanței principale²;
- b) dreptul subiectiv care are ca izvor clauza penală³;

¹ C. T. Ungureanu, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 89-90.

² Dreptul la dobândă al creditorului, drept care decurge dintr-un contract de împrumut cu dobândă (art. 2167-2170 C. civ., corespunzătoare art. 1587-1590 C. civ. 1864;) Dreptul de creanță principal constă în restituirea împrumutului iar dreptul accesoriu la plata dobânzii. Regulile speciale în materia obligațiilor pecuniare sunt prevăzute în Ordonanța Guvernului 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie și penalizatoare pentru obligații bănești, precum și pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar. Potrivit art. 1 alin. (5) din O.G. nr. 13/2011, prin dobândă se înțelege nu numai sumele socotite în bani cu acest titlu, ci și alte prestații, sub orice titlu sau denumire, la care debitorul se obligă drept echivalent al folosinței capitalului. Ordonanța Guvernului 13/2011 reglementează două categorii principale de dobândă, *dobânda legală remuneratorie și dobânda penalizatoare*. În conformitate cu art. 1 alin. (2) din O.G. nr. 13/2011, dobânda remuneratorie este dobânda datorată de debitorul obligat de a da o sumă de bani la un anumit termen, calculată pentru perioada anterioară împlinirii termenului scadenței obligației. Dobânda remuneratorie reprezintă astfel dobânda datorată cu titlu de preț al folosinței capitalului creditorului, și începe să curgă din ziua remiterii sumei împrumutatului. În același articol 1, la alin. (3) din O.G. nr. 13/2011, este definită și dobânda penalizatoare ca fiind dobânda datorată de debitorul obligației bănești pentru neîndeplinirea obligației respective la scadență. Conform art. 1523 alin. (2) NCC, dobânda penalizatoare începe să curgă de drept în cazul în care suma de bani nu a fost restituită la termen și are natura juridică de daună moratorie.

³ În conformitate cu art. 1538 alin. (1) C. civ., „Clauza penală este aceea prin care părțile stipulează că debitorul se obligă la o anumită prestație în cazul neexecutării obligației principale. Practic, clauza penală este înțelegerea prin care părțile contractante evaluează cu anticipație și forfetar cuantumul daunelor interese pentru eventualitatea neexecutării, executării defectuoase sau cu întârziere a obligației. (v. I. Albu, *Drept civil. Contractul și răspunderea contractuală*, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1994, p. 255;) C. civ. de la 1864 în art. 1066 prevedea:

c) dreptul subiectiv care are ca izvor fideiusiunea¹;

d) dreptul de a pretinde arvuna. În conformitate cu prevederile noului C. civ., arvuna este de două feluri: confirmatorie și penalizatoare. Arvuna confirmatorie acționează ca o garanție a executării obligației, funcția pe care o îndeplinește fiind aceea de a asigura părțile, la momentul încheierii contractului, de executarea întocmai a obligației, punând-o la adăpost de consecințele neexecutării culpabile din partea cocontractantului. Arvuna penalizatoare are rol de dezicere

„Clauza penală este aceea prin care o persoană, spre a da asigurare pentru executarea unei obligații, se leagă a da un lucru, în caz de neexecutare din parte-i”. Cu privire la instituția clauzei penale, v. și F. Ludușan, *Reductibilitatea clauzei penale în accepțiunea Codului civil din 1864, a noului Cod civil, a practicii judiciare și a doctrinei*, în *Dreptul* nr. 5/2013, p. 88-109; F. Ludușan, *Condițiile acordării penalităților în temeiul unei clauze penale și cauzele pentru care atare penalități nu pot fi cerute*, în *Dreptul* nr. 8/2013, p. 112-132; F. Ludușan, „Clauza penală. Conexiuni și diferențe în raport cu alte clauze contractuale”, în *Dreptul* nr. 4/2014, p. 94-119; F. Ludușan, *Clauza penală în Noul Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 68-100.

¹ Fideiusiunea este contractul prin care o parte, fideiutorul, se obligă față de cealaltă parte, care are într-un alt raport obligațional calitatea de creditor, să execute, cu titlu gratuit, sau în schimbul unei remunerații, obligația debitorului, dacă acesta din urmă nu o execută. (art. 2280 C. civ.) Fideiusiunea constituie obligația accesorie născută pe lângă și în legătură esențială cu o obligație principală, căreia îi asigură executarea, ea fiind de neconceput în mod singular întrucât nu poate avea o existență de sine stătătoare. Din acest caracter accesoriu decurg o serie de consecințe, respectiv: i) fideiusiunea va urma soarta obligației principale cât privește cauzele de validitate și cele de stingere; ii) fideiusiunea nu poate întrece ca întindere datoria debitorului, și nici nu poate făcută în condiții mai oneroase; iii) fideiusiunea nedeterminată a unei obligații principale se întinde și la toate accesoriile acelei obligații, precum și la cheltuielile necesitate de urmărirea silită. [v. G. Răducan, *Comentarii și doctrină, (la art. 2280)*, în lucrarea colectivă „Noul Cod civil, Comentarii, Doctrină și Jurisprudență”, Vol. III, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 676]. La încheierea unui contract de vânzare cu plata prețului în rate, dreptul de creanță principal al vânzătorului constă în a pretinde plata prețului de la debitorul cumpărător. Dacă acesta nu își execută obligația, vânzătorul are un drept de creanță accesoriu împotriva fideiutorului (garantului) cumpărătorului.

și constituie prețul denunțării unilaterale a contractului de către partea în favoarea căreia a fost stipulată în contract, fiind totodată cea cauza convențională prin care părțile stipulează expres dreptul de dezicere de contract al uneia, „dacă mă voi răzgândi” sau al amândurora, caz în care partea care a denunțat contractul, după caz, fie va pierde arvuna, fie va restitui dublul celei primite.

4. Caracterele juridice ale drepturilor de creanță

Doctrina juridică a subliniat existența a cinci caractere juridice specifice drepturilor de creanță¹.

a) Drepturile de creanță rezultă din raporturi juridice care se stabilesc între una sau mai multe persoane determinate ca subiect activ și una sau mai multe persoane determinate ca subiect pasiv;

b) Drepturile de creanță conferă titularului lor, creditorului, posibilitatea de a pretinde subiectului pasiv determinat, debitorului, ca acesta să dea, să facă sau să nu facă ceva;

c) Drepturile de creanță implică obligația debitorului de a da (a constitui sau transmite un drept real asupra unui lucru), de a face (de a săvârși anumite acte sau acțiuni, lucrări sau servicii), sau de a nu face ceva (de a se abține de la un act sau de la o acțiune pe care altfel era îndreptățit să o săvârșească);

d) Drepturile de creanță sunt relative, și ca atare nu sunt opozabile decât debitorului (subiectului pasiv determinat). Aceasta nu înseamnă că drepturile subiective, chiar de creanță și deci relative, nu trebuie respectate și de către terțele persoane, ci doar că executarea obligației corelative nu poate fi pretinsă de creditor decât debitorului respectiv .

e) Drepturile de creanță sunt nelimitate ca număr, părțile raportului juridic putând conveni asupra creării oricăror drepturi civile subiective în raporturile dintre ele.

¹ Mircea Mureșan, Petru Ciacli, *op. cit.*, p. 70-71.

5. Izvoarele drepturilor de creanță

Drepturile de creanță izvorăsc din acte juridice¹ (contracte sau acte juridice unilaterale) precum și din fapte juridice în sens restrâns², respectiv:

i) Fapta ilicită cauzatoare de prejudicii. Faptele ilicite sunt conduite ale omului, prin care se încalcă normele imperative ale dreptului, săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice împotriva autorului lor, efecte care însă se produc în puterea legii. Prin fapta ilicită înțelegem acțiunea sau inacțiunea contrară legii, care are ca rezultat încălcarea drepturilor subiective sau intereselor legitime ale unei persoane;

ii) Gestiunea intereselor altuia, gestiunea de afaceri, privită ca o operațiune ce constă în aceea că o persoană intervine prin fapta sa voluntară și unilaterală și săvârșește acte materiale sau juridice în interesul altei persoane fără a fi primit mandat din partea acesteia³;

iii) Plata nedatorată, acel fapt juridic licit care rezidă în aceea că o persoană denumită solvens, execută din eroare, o prestație la care nu era obligată către o altă persoană, denumită accipiens, lipsind intenția de a plăti pentru acesta;

iv) Îmbogățirea fără justă cauză. Potrivit art. 1345 C. civ., cel care în mod neimputabil s-a îmbogățit fără justă cauză, în detrimentul altuia, este obligat la restituire, în măsura pierderii patrimoniale suferite de cealaltă persoană, dar fără a fi ținut dincolo de limita propriei sale

¹ Pentru noțiunea de act juridic, v. G. Beleiu, *Drept civil român*, Ed. Universul Juridic, București, 2005, p. 134 – Prin actul juridic civil se înțelege o manifestare de voință făcută cu intenția de a produce efecte juridice, respectiv de a naște, modifica ori stinge un raport juridic civil concret; T. Bodoașcă, *Drept civil. Partea generală. Subiectele dreptului civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 84; E. J. Prediger, *Introducere în studiul dreptului civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 89.

² G. Boroș, *Drept civil. Partea generală*, ed. a II-a, Ed. All Beck, București, 1999, p. 55.

³ I. Adam, *Drept civil. Obligațiile. Faptul juridic*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 16.

îmbogățiri. Îmbogățirea este justificată atunci când rezultă din executarea unei obligații valabile, rezultă din neexercitarea de către cel păgubit a unui drept contra celui îmbogățit și rezultă dintr-un act îndeplinit de cel păgubit în interesul său personal și exclusiv, pe riscul său, ori după caz, cu intenția de a gratifica (art. 1346 C. civ.).

6. Comparație între drepturile reale și drepturile de creanță

Pe lângă unele asemănări ce există între drepturile reale și drepturile de creanță (ambele sunt drepturi patrimoniale, ambele au cunoscuți titularii lor, ca subiecte active), între drepturile de creanță și drepturile reale, există importante deosebiri¹:

A. Determinarea subiectelor

Subiectul activ al unui anumit drept real, adică titularul său, este determinat. Subiectul pasiv, titularul obligației corelative dreptului real este nedeterminat, fiind format din toate celelalte subiecte de drept. În cazul drepturilor de creanță, spre deosebire de drepturile reale, atât subiectul activ cât și subiectul pasiv sunt deopotrivă determinate.

B. Conținutul juridic

Dreptul de proprietate, cel mai cuprinzător drept real conferă titularului său maximum de atribute, respectiv posesia, folosința și dispoziția. De asemenea, fiecare dintre celelalte drepturi reale conferă titularului său o seamă de atribute corespunzătoare specificului său. În cazul tuturor drepturilor reale, aceste atribute care sunt preponderent prestabilite de lege și diferă de la un drept real la altul se exercită

¹ A se vedea V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 31-36; V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Humanitas, București, 2004, p. 99-106; C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 24-26.

de către titular în mod direct asupra unui bun. Drepturile de creanță conferă invariabil titularului lor aceeași prerogativă, respectiv aceea de a pretinde altuia să aibă o anumită conduită activă ori pasivă. Conținutul dreptului de creanță este determinat de conținutul obligației pe care debitorul și-a asumat-o.

C. Obiectul

Obiectul drepturilor reale pot fi numai bunurile certe, individual determinate. În cazul drepturilor de creanță, obiectul acestor drepturi nu este un bun ca în cazul drepturilor reale, ci o prestație oarecare, o activitate a debitorului, la care este îndreptățit creditorul și este îndatorat debitorul.

D. Obligația corelativă

În cazul drepturilor reale există o obligație generală fiindcă revine, fără deosebire, tuturor celorlalte subiecte de drept, este o obligație negativă, o obligație de a nu face, fiindcă toți ceilalți trebuie să se abțină de la orice conduită care ar stânjeni exercițiul atributelor specifice dreptului real. În ceea ce privește drepturile de creanță, obligația corelativă acestor drepturi este particulară și variabilă. Este o obligație particulară și nu generală, fiindcă ea rezultă din legătura particulară care există între creditor și debitor. Este de asemenea o obligație variabilă, fiindcă prestația care formează obiectul ei nu este mereu aceeași. Această obligație poate să fie, după caz, de a da, a face sau a nu face.

E. Modul de exercitare

Drepturile reale se exercită nemijlocit de către titularul lor, fără a fi necesar concursul activ al vreunei alte persoane. Drepturile de creanță se pot realiza numai cu concursul activ al subiectului pasiv. Ca atare, drepturile de creanță sunt drepturi relative.

F. Posibilitatea constituirii

Drepturile reale sunt limitate ca număr. Se pot constitui numai acele drepturi reale pe care legea le prevede. Drepturile de creanță sunt nelimitate ca număr, prin convenția lor, în limitele libertății contractuale, părțile pot să constituie orice drept de creanță și totodată să îi determine conținutul concret.

Pot exista două explicații în ceea ce privește diferențele existente între drepturile reale și drepturile de creanță¹. O primă explicație își găsește temeiul în prevederile art. 551 C. civ., articol care enumeră drepturile reale². Chiar dacă enumerarea drepturilor reale cuprinse în art. 551 la pct. 1.10 nu este limitativă, totuși la pct. 11 se precizează că ar mai putea fi avute în vedere și alte drepturi reale, dar numai dacă „legea le recunoaște acest caracter”. Textul limitează astfel, numărul drepturilor reale numai la acele care sunt recunoscute ca atare prin lege. În acest caz, temeiul limitării este legea, ca expresie a contractului social, ca o formă de exprimare a voinței juridice.

A doua explicație se regăsește în teoria contractualistă care stă la baza Codului civil. Din această perspectivă libertatea persoanei poate fi limitată, fie prin lege, fie prin voința părților. În acest caz, temeiul limitării este voința particulară a părților care încheie acte juridice.

Concluzii

Din cele mai sus arătate, pot fi desprinse următoarele concluzii:

- Drepturile de creanță sunt drepturi patrimoniale, având un conținut economic, putând fi evaluate în bani;
- Drepturile de creanță sunt drepturi relative, și deci opozabile numai debitorului;

¹ V. Stoica, *op. cit.*, p. 36.

² Potrivit art. 551 C. civ., sunt drepturi reale: 1. dreptul de proprietate; 2. dreptul de superficie; 3. dreptul de uzufruct; 4. dreptul de uz; 5. dreptul de abitație; 6. dreptul de servitute; 7. dreptul de administrare; 8. dreptul de concesiune; 9. dreptul de folosință; 10. drepturile reale de garanție.

- Drepturile de creanță rezultă din raporturi juridice care se stabilesc între una sau mai multe persoane determinate ca subiect activ și una sau mai multe persoane determinate ca subiect pasiv;
- Drepturile de creanță implică obligația debitorului de a da, de a face sau de a nu face ceva.